

SOLDEVILA, Ferran: *Hores angleses*, edició a cura d'Enric Pujol, Martorell: Adesiara, 2001; «De cor a Pensa», núm. 1.

FRANCESC FOGUET I BOREU

Universitat Autònoma de Barcelona, Departament de Filologia Catalana
francesc.foguet@uab.cat

Què hauria passat si el capital intel·lectual dels anys republicans hagués pogut tenir continuïtat en una terra culta, rica, lliure, desvetllada i feliç? Aquesta és la pregunta que ve al cap del lector incaut quan clou —agraït— la darrera pàgina d'*Hores angleses* (1938), de Ferran Soldevila. El desenllaç fatídic de la guerra del 1936-1939 va disgregar els homes i les dones de lletres i ciències catalans, com el mateix Soldevila, en la diàspora. És trist i dolorós d'imaginar on seríem, com a cultura europea, si Agustí Bartra, Ambrosi Carrion, Domènec Guansé, Joan Oliver, Carles Riba, Mercè Rodoreda, Antoni Rovira i Virgili, Rafael Tasis o Ramon Vinyes, per citar només alguns noms de la llarga nòmina d'exiliats, haguessin pogut treballar, en condicions òptimes, sense el trasbals traumàtic de la postguerra, i sense el genocidi cultural del franquisme, que va deixar el comptador a zero, quan la cultura catalana havia començat tot just a veure's les orelles.

Amb la derrota republicana es va posar fi, d'arrel, al projecte —encara incipient— d'homologació cultural amb Europa que batejava en els cenacles culturals d'entreguerres i que simbolitza molt bé *Hores angleses*. Publicat el 1938, el deliciós volum de Soldevila aplega les notes dietarístiques escrites durant la seva estada a la Universitat de Liverpool com a *lecturer in Spanish* durant els cursos 1926-1928, en les quals deixa entreveure ja la capacitat de captar instants i de descriure paisatges que afinà en els dietaris de la postguerra. La intenció inicial de fer un llibre que deixés constància de les «impressions del país» es veié estroncada, com explica el mateix Soldevila a l'advertiment preliminar, per la dedicació a la *Història de Catalunya* (1934-1935). Descartat aquest projecte, l'eminent historiador es limità a aplegar, a polir i a completar les notes del dietari per reviu el seu sojorn a Anglaterra. Més que la peripècia autobiogràfica, però sense renunciar a la subjectivitat de la mirada i de l'experiència, Soldevila es proposa d'aprehendre com són «les gents i el país» d'acollida des de la màxima «exactitud», de manera serena, bo i evitant qualsevol perjudici pel fet de venir d'un país culturalment i políticament molt més endarrerit en relació amb els paràmetres del progrés occidental.

No costa gaire d'adonar-se que l'escriptura del dietari parteix de la consciència lúcida d'un historiador que sap el valor dels documents, dels detalls i del temps, i que vol fixar, d'entrada per pur goig, les seves vivències en el paper. Com afirma en el prefaci, Soldevila intueix la importància creixent que, des de feia temps, prenia la cultura anglosaxona respecte a la francòfona, fins aleshores el nord lumínic per a la catalana. En les seves notes dietarístiques, hi ha una voluntat

deliberada de «descobrir» un país poc conegut i de comparar les troballes obtingudes amb el «propi poble», per tal de calibrar-ne ben bé les virtuts i els defectes compartits —un bon antídoto tant per als autoodis ferotges o els cofoismes exaltats, en què acostumen a caure les nacions invisibles, com la catalana, que ambicionen de gaudir de les mateixes «prestacions» que ofereix un estat.

Des de la revelació de les primeres notes a l'assumpció d'una certa quotidianitat de les darreres, les impressions soldevilianes dels dos cursos acadèmics passats a Liverpool centren el focus a captar el grau de «civilització» de la societat anglesa. El punt de contrast —de manera més o menys implícita— és el país d'origen i l'enciclopèdia de referents i paisatges de l'escriptor. Com a estranger encuriós, Soldevila qüestiona o valida amb elegància, empíricament, els tòpics sobre la idiosincràsia britànica: la manera de ser de la gent, els colors del paisatge, els extrems del seu clima, la bellesa de les dones, les convencions visibles o tàcties, les peculiaritats urbanístiques i arquitectòniques, els sistemes de transport, els gustos culinaris, els hàbits de la vida acadèmica, les desigualtats de classe, els tressors culturals de què gaudeix, la celebració del cicle festiu, el capteniment ciutadà, el rigor i la laxitud morals, l'afecció a l'esport o a les curses, la invasió fabril de l'espai natural i, entre altres aspectes, les ciutats visitades (Oxford, Stratford-on-Avon, Edimburg, Cambridge, Chester, Manchester).

Les anotacions de Soldevila fan gala d'una sensibilitat especial, com també a voltes d'una fina ironia, per fixar moments viscuts i paisatges vistos, per descriure amb molts pocs trets tot un comportament psicològic o per essencialitzar, a partir de la sinèctoque o la metàfora, els aspectes més rellevants del caràcter col·lectiu anglès o de les seves formes de vida i els canvis provocats per la modernitat. Concisa, pulcra, polida, l'escriptura soldeviliana és el resultat de la destil·lació, la tria o la condensació de l'experiència, sovint puntejada de referents històrics i, sobretot, literaris (R. Burns, W. Scott, W. Shakespeare, P. B. Shelley, W. Wordsworth). Amb una gran cura per l'estil i per la llengua, val a dir-ho, encara que sigui dissimulada. En la prosa dietarística de Soldevila la mirada i l'estil convergeixen en una mena de culte a la serenor i a l'equilibri, i també en un treball laboriós de contenció, de fluïdesa, de precisió.

En alguns passatges, com els dedicats a Shakespeare o a Maria Stuart, Soldevila es permet excepcionalment fugides evocatives per pur plaer de fabular des de les traces deixades per la història. No s'està tampoc de dedicar, fins i tot, gairebé tota una entrada a glossar el discurs radiofònic de Lloyd George, destacat estadista, en defensa de les petites nacionalitats i, en concret, del país de Gal·les, tot reconeixent la conformitat amb les seves idees (no costa gaire de veure-hi una lectura en clau catalana). Així i tot, nombroses entrades del dietari s'aturen a descriure, amb minuciositat i lirisme, paisatges exteriors que de vegades semblen fallàcies patètiques —a la manera carneriana— de l'estat d'ànim de qui escriu. O a revisitar els llocs de memòria més cèlebres, sense que la faceta d'historiador li faci perdre la fascinació de l'escriptor. Rarament, tanmateix, a despit de tractar-se d'un gènere autobiogràfic, que s'hi prestaria, hi ha expansions sentimentals, i encara menys íntimes.

Soldevila no amaga la seva admiració —anàvem a dir postnoucentista— per l'alt nivell de «civilització» que pot deduir de les experiències viscudes a la Gran Bretanya i que aspira que siguin un exemple factible per als catalans. Es complau a destacar, posem per cas, la cortesia dels britànics, l'atenció que dispensen als poetes nacionals, la desinhibició de les dones en la vida pública, l'interès desbordant pel teatre, la perícia en la propaganda turística, el respecte per la puntualitat o la cura envers la correspondència epistolar. Amb perspicàcia observadora, d'altra banda, sintetitza els fonaments de la vida anglesa —i n'extreu conclusions d'abast caracterològic— a partir de dos espais neuràlgics de sociabilitat: la llar i el camp d'esports. O esmerça unes planes antològiques a comparar les universitats d'Oxford i de Cambridge, envers les quals expressa la seva reverència intel·lectual. O encara, orsianament, descobreix l'heterogeneïtat de l'imperi britànic en els indis que estudien a la universitat londinenca; en els cartells propagandístics penjats als carrers de la capital; en el portentós Museu Britànic, fornit amb les riqueses saquejades en els diversos continents, o en el dinamisme del port de Liverpool.

La publicació d'*Hores angleses* en plena guerra es convertia en un símbol més, com la intensa activitat cultural del trienni, de la voluntat de continuïtat democràtica i il·lustrada enfront de la barbàrie i l'obscurantisme feixistes. «Bella conjunció d'intel·ligència i sensibilitat», en paraules de Cèsar August Jordana (*La Vida Literària a Catalunya*), el llibre de Soldevila havia de causar per força un impacte favorable. Per exemple, Rafael Tasis (*Meridià*) en valorà que encertés a «fer vistent» la manera de ser del poble britànic, sense necessitat d'«evocacions històriques», ni de «disquisicions d'alta volada ni assaigs extensos sobre els caràcters colpidors i essencials de la personalitat nacional», i també que impliqués «una lliçó contra els falsos transcendentalismes i alhora un tractat sobre un dels pobles que és més incomprès, tot i haver donat tantes interpretacions literàries de la seva personalitat». El mateix Tasis (*La Publicitat*) el considerà, en síntesi, un llibre «de la millor qualitat i el millor to europeu», mentre que Domènec Guansé (també a *La Publicitat*) en ressaltà que fos el primer, «dintre la literatura catalana moderna, que ens posa en contacte directe amb el paisatge, els costums, l'esperit d'Anglaterra».

Vist amb la perspectiva d'avui, ultra el valor literari, *Hores angleses* fa l'efecte de ser una victòria de la cultura enfront de la força bruta de la desraó. Davant de les bombes que queien als carrers de Barcelona, un llibre. No va servir, en el seu moment, per guanyar cap batalla, tot i la seva aportació al front cultural, però sí que va contribuir a donar raons sòlides per a defensar la legitimitat democràtica i la causa republicana, de les quals l'historiador i escriptor també es féu garant, sense abandonar el lloc ni les conviccions durant la guerra. La reedició d'*Hores angleses* està molt ben acompanyada pels estudis introductoris d'Alan Yates i Joaquim Nadal, i també per la presentació i edició d'Enric Pujol, un dels especialistes més reputats i tenaços de l'obra de Ferran Soldevila. Enceta, de més a més, una nova col·lecció de clàssics de l'agorada editorial Adesiara, com inaugurarà *de facto* la sèrie d'autors catalans de les edicions de la Institució de les Lletres Catalanes

el 1938. Llegida a començament del segle XXI, *Hores angleses* suposa no únicament el gaudi de retrobar una peça massa oblidada de la baula cultural, i específicament de l'obra literària d'un dels historiadors catalans de més prestigi, sinó també la necessitat d'entroncar aquest present d'incertesa amb un passat lluminós, de «to europeu», que encara ens pot donar moltes lliçons de futur.

SIMBOR, Vicent: *Joan Fuster: el projecte de normalització del circuit literari*, València: Servei de Publicacions de la Universitat de València, 2012.

XAVIER FERRÉ TRILL
Universitat Rovira i Virgili
xavier.ferre@urv.cat

La concepció genèrica sobre els intel·lectuals i pensadors té poc valor explicatiu si no se'n contextualitzen les trajectòries i no se'n delimiten les aportacions i els projectes. Mentre que la teòrica és pretén «pura», la història social ho és en tant que es reflecteix en les contradiccions sociopolítiques de la conjuntura objecte d'estudi. Demanar-se, doncs, per la independència de l'intel·lectual —o pel seu engatjament, com Fuster es referí a «La muerte del intelectual» (*La Caña Gris*, 1960)— pot ser poc representatiu si no se n'analitzen les condicions de possibilitat, és a dir, la seva pràctica i la seva actitud en cruïlles determinades. I la biografia intel·lectual de Joan Fuster (encara per fer globalment) planteja quins són els fonaments actitudinals i metodològics que cal situar a les seves bases d'actuació, i, doncs, els seus entrefors de decisió.

En aquest sentit, el bastiment dels contextos d'incidència fusterians venien condicionats per les mancances d'un projecte cívic, que ho era també vital: exercir de relleu generacional dels valencianistes dels anys trenta i de la immediata postguerra, pel que feia a la projecció de les realitzacions nacionalitàries del País Valencià envers els medis culturals i civipolítics del Principat. I aquest projecte obeïa, segons les motivacions de Joan Fuster, a la voluntat d'impulsar un circuit literari, conseqüència de factors sociopolítics i d'implicacions intel·lectuals.

Detallar aquesta fita relacional és, doncs, el primer objectiu a destacar en la reflexió de Simbor. La segona finalitat és explicitar la construcció d'un model lingüístic que havia d'obeir a les necessitats de cohesió interna i de projecció territorial valenciana. I, finalment, la recerca contextualitza teòricament la historicitat de la literatura contemporània efectuada per Joan Fuster. En tots tres apartats, que cal no destriar —des dels propis registres analítics— de la conjuntura de construcció d'una comunitat nacional, i, doncs, en el fet de cercar vies de relació entre el treball cultural i la situació sociològica, Fuster esdevingué un progressiu referent hegemònic per als valencianistes de postguerra —agombolats majoritàriament entorn del binomi Xavier Casp-Miquel Adlert. Aquests autors, si bé